

Szegénység, lakáskörülmények, lakókörnyezet, 2012

A tartalomról

- 1 Adatok és indikátorok
- 2 Különbségek a szegénységi küszöb feletti és alatti jövedelemből élők között
- 3 Településtípusok szerinti különbségek
- 4 Háztartástípusok szerinti különbségek
- 5 Összegzés

Adatok és indikátorok

A szegénység és társadalmi kirekesztődés mérésére és változásainak nyomon követésére szolgáló – EU-27 szinten harmonizált – EU-SILC (Statistics on Income and Living Conditions) felvétel laekeni indikátorokat vizsgáló alapkérdőíve mellé 2012-ben a lakáskörülményekre vonatkozó kiegészítő modul kérdései társultak. Elemzésünk a laekeni indikátorrendszer fő indikátorával, a relatív jövedelmi szegénységgel összefüggésben mutatja be a szegénységnek a lakáskörülményekkel, illetve a lakókörnyezettel való kapcsolatát. A relatív jövedelmi szegénységet vizsgáló indikátor számítása az egy fogyasztási egységre jutó mediánjövedelem alapján történik. A laekeni definíció szerint szegénynek azok a háztartások, illetve az azokat alkotó személyek tekinthetők, akiknek OECD2 ekvivalenciakéala szerinti rendelkezésre álló jövedelme a mediánjövedelem 60 százaléka alatt marad.

Az EU-SILC 2012. évi modulja alapján a relatív jövedelmi szegénységgel összefüggésben a lakáskörülmények és a lakókörnyezet négy területet mutatjuk be részletesebben:

- a lakás komfortfokozata,
- a lakás minősége,
- a lakókörnyezet minősége,
- a lakókörnyezet alapvető szolgáltatásokkal való ellátottsága.

Ezeket háztartástípusok és településtípusok szerint is vizsgáljuk, ugyanis e szempontok a relatív jövedelmi szegénység esetében meghatározóak.

A lakás komfortfokozata

A lakás komfortfokozatának az alapja a KSH 2011. évi népszámlálás során alkalmazott definíciója, melyet itt kiegészítettünk a „dupla komfort” szinttel, melybe azok az összkomfortos lakások kerültek, melyekhez kettő vagy több fürdőhelyiség is tartozik. A népszámlálás definíciója a következő:

Összkomfortos a lakás, ha rendelkezik legalább egy 12 m²-nél nagyobb lakószobával, főző- és fürdőhelyiséggel, WC-vel, központos (táv-, központi, cirkó) fűtéssel fűthető, továbbá biztosított a villany-, víz-, melegvíz- és csatornaellátottság.

A **komfortos lakások** a fűtés módjában különböznek az összkomfortosaktól: nem központos, hanem helyiségenkénti fűtésűek.

A **félkomfortos lakásokban** vagy a fürdőhelyiség vagy a WC hiányzik, a közművek közül csak a villany- és vízellátás biztosított.

A **komfort nélküli lakás** az előbbi kényelmi elemek közül legalább egy lakószobával és főzőhelyiséggel rendelkezik, legfeljebb egyedi módon fűthető.

Az előbbi komfortfokozatok egyikébe sem sorolható lakások a szükség- és egyéb lakások.

A lakás minősége

A lakások minőségére vonatkozóan három kérdés szerepelt a kérdőívben:

- (1) Jellemző-e a lakásra, hogy a mennyezete beázik?
- (2) Jellemző-e a lakásra, hogy a falazata/padlója/alapja nedvesedik?
- (3) Jellemző-e a lakásra, hogy a nyílászárói rosszak?

A válaszlehetőségek: 1 – igen, 0 – nem.

A mutató értéke a három változó összegeként adódik, mely ennek megfelelően:

- nincs negatívum – ha egyik sem jellemző a lakásra
- 1 negatívum – ha csak egyik probléma jellemző a lakásra
- 2 negatívum – ha kettő probléma jellemző a lakásra
- 3 negatívum – ha mindhárom probléma jellemző a lakásra.

A lakókörnyezet minősége

A lakókörnyezet minőségének megragadására szintén három kérdés szolgált:

- (1) Jellemző-e a lakókörnyezetre, a rossz közbiztonság, vandalizmus?
- (2) Jellemző-e a lakókörnyezetre, hogy zajosak a szomszédok vagy nagy zaj szűrődik be az utcáról?
- (3) Jellemző-e a lakókörnyezetre szennyezés, por, egyéb környezeti probléma?

A válaszlehetőségek: – igen, 0 – nem.

A mutató értéke szintén a három változó összegeként adódik és megegyezik a lakás minőségénél kifejtettel.

Az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférés

Hat alapvető szolgáltatást kérdeztünk a kérdőívben:

- (1) alapvető élelmiszerekhez való hozzáférés
- (2) bank
- (3) posta
- (4) tömegközlekedés
- (5) egészségügyi alapszolgáltatás
- (6) közoktatási intézmény.

A kérdés a következőképpen szól: „*Elérhetőség, nyitva tartás stb. tekintetében, hogyan fér hozzá az alábbi termékekhez, szolgáltatásokhoz lakókörnyezetében?*”

A válaszlehetőségek: 1 – nagyon nehezen, 2 – nehezen, 3 – könnyen, 4 – nagyon könnyen, 5 – nem használja az adott szolgáltatást.

A mutató értéke azt mutatja, hogy a kérdezettek hány esetben válaszolták azt, hogy „nagyon nehezen” vagy „nehezen” férnek hozzá lakókörnyezetükben a hat felsorolt szolgáltatáshoz.

Különbségek a szegénységi küszöb feletti és alatti jövedelemből élők között

Az előzetes adatok szerint Magyarországon 2011-ben a jövedelmi szegénységi arány a teljes lakosság körében 13,9 százalék volt, ami 1 millió 368 ezer főt jelentett.

Háztartástípusonként vizsgálva megállapítható, hogy a szegények között a teljes népességen belüli arányukhoz képest felülreprezentáltak a gyermekes háztartásokban élők és az egyedül élő aktív korúak, illetve alulreprezentáltak a gyermektelen háztartásokban élők és az egyedül élő nyugdíjasok.

1. tábla

A szegények és a nem szegények száma és aránya háztartástípusok szerint, 2012

Háztartástípus	Nem szegény		Szegény		Összesen	
	ezer fő	%	ezer fő	%	ezer fő	%
Egyedül élő nyugdíjasok	453	5,4	53	3,9	506	5,1
többszemélyes nyugdíjas háztartások, gyermek nélkül	1 141	13,5	75	5,5	1 215	12,4
Legalább két aktív korú felnőtt gyermek(ek)kel	3 611	42,7	824	60,2	4 435	45,1
Egy szülő gyermek(ek)kel	164	1,9	69	5,1	233	2,4
Egyedül élő aktív korúak	299	3,5	90	6,6	389	4,0
Legalább két aktív korú felnőtt gyermek nélkül	2 795	33,0	258	18,9	3 053	31,1
Együtt	8 462	100,0	1 368	100,0	9 831	100,0

A szegények településtípus szerinti vizsgálata azt mutatja, hogy a fővárosban és a megyeszékhelyeken arányaiban jóval kisebb, ugyanakkor a községekben jóval nagyobb valószínűséggel találhatóak szegények az egyes településtípusokon élők teljes népességen belüli arányánál.

2. tábla

A szegények és a nem szegények száma és aránya településtípusok szerint, 2012

Településtípus	Nem szegény		Szegény		Összesen	
	ezer fő	%	ezer fő	%	ezer fő	%
Budapest	1 580	18,7	130	9,5	1 710	17,4
Megyeszékhely	1 765	20,9	142	10,4	1 907	19,4
Többi város	2 497	29,5	437	31,9	2 935	29,9
Község	2 621	31,0	659	48,2	3 280	33,4
Együtt	8 462	100,0	1 368	100,0	9 831	100,0

Az EU-SILC kiegészítő modulja alapján számított mutatók is jelentős egyenlőtlenségeket jeleznek a szegények és a nem szegények között. Miközben a teljes népesség közel 58 százaléka él dupla komfortos vagy összkomfortos lakásokban, addig a szegényeknek csak 27 százaléka. A szegényeknek ugyanakkor 40 százaléka komfortos lakásokban él, miközben a nem szegényeknek csak 30 százaléka. A szegényeket tehát nagyobb valószínűséggel találjuk a legrosszabb minőségű lakásokban. Miközben a szegények 18 százaléka él félkomfortos és 4 százaléka szükség- és egyéb lakásokban, addig ez a nem szegények körében együttvéve is kevesebb mint 5 százalék.

3. tábla

A szegények és a nem szegények száma és aránya lakásuk, lakókörnyezetük mutatói szerint, 2012

Megnevezés	Nem szegény		Szegény		Összesen	
	ezer fő	%	ezer fő	%	ezer fő	%
Komfortfokozat						
Duplakomfortos	528	6,2	6	0,4	534	5,4
Összkomfortos	4 780	56,5	366	26,7	5 145	52,3
Komfortos	2 516	29,7	556	40,6	3 072	31,2
Félkomfortos	231	2,7	135	9,8	366	3,7
Komfort nélküli	132	1,6	249	18,2	381	3,9
Egyéb	276	3,3	57	4,2	333	3,4
Együtt	8 462	100,0	1 368	100,0	9 831	100,0
Lakásminőség						
Nincs negatívum	6 818	80,6	643	47,0	7 461	75,9
1 negatívum	1 091	12,9	332	24,2	1 422	14,5
2 negatívum	410	4,8	237	17,3	647	6,6
3 negatívum	143	1,7	157	11,4	300	3,0
Együtt	8 462	100,0	1 368	100,0	9 830	100,0
Lakókörnyezet						
Nincs negatívum	6 743	79,7	958	70,0	7 701	78,3
1 negatívum	1 051	12,4	254	18,6	1 305	13,3
2 negatívum	504	6,0	105	7,7	609	6,2
3 negatívum	165	1,9	51	3,7	216	2,2
Együtt	8 462	100,0	1 368	100,0	9 830	100,0
Szolgáltatások elérhetősége						
Mindenhez könnyű	6 127	72,4	855	62,5	6 983	71,0
1-hez nehéz	879	10,4	180	13,1	1 059	10,8
2-höz nehéz	443	5,2	97	7,1	541	5,5
3-hoz nehéz	315	3,7	69	5,0	383	3,9
4 vagy többhöz nehéz	698	8,3	167	12,2	866	8,8
Együtt	8 462	100,0	1 368	100,0	9 831	100,0

A lakások minőségében is hasonlóan nagyok a különbségek a szegények és a nem szegények között. Míg a teljes népesség 76 százaléka nem találkozik lakásában a vizsgált minőségi problémákkal, addig ez az arány a nem szegények esetében már 81 százalék, miközben a szegények körében csak 47 százalék. A problémák halmozódása is sokkal jellemzőbb a szegények körében; 17 százalékuk lakik olyan lakásban, ahol kettő, 11 százalékuk pedig olyanban, amelyben mindhárom vizsgált minőségi probléma előfordul.

A lakókörnyezetben és a szolgáltatások elérhetőségében már kisebbek az egyenlőtlenségek, mint az előző két, lakással kapcsolatos mutató esetében. Bár a szegények kisebb arányban élnek olyan környéken, ahol egyáltalán nem szembesülnek egyik vizsgált problémával sem, de a halmozottan kedvezőtlen környéken élők aránya körükben már nem sokkal magasabb, mint a nem szegényeké. Míg a szegények 8, addig a nem szegények 6 százaléka szembesül közvetlen lakókörnyezetében legalább kettővel a vizsgált három probléma közül.

Az alapvető szolgáltatások elérésében is az előbbivel hasonló a helyzet. A nem szegények között 10 százalékponttal magasabb azok aránya, akik közvetlen lakókörnyezetükben minden szolgáltatáshoz könnyen hozzáférnek, és 4 százalékponttal kisebb azok aránya, akik 4 vagy több alapvető szolgáltatáshoz is csak nehezen vagy nagyon nehezen jutnak hozzá.

Településtípusok szerinti különbségek

A szegények és a nem szegények lakásainak komfortosságában viszonylag nagyok a különbségek az egyes településtípusok között. A szegények közül legalább komfortos lakásban legtöbben a megyei jogú városokban (86%), míg legkevesebben a községekben (59%) élnek, vagyis a községekben közel háromszor akkora a relatív kockázata¹ annak, hogy a jövedelmi szempontból szegénynek tekinthető emberek alacsony komfortfokozatú lakásban lakjanak, mint a megyei jogú városokban.

A szegénynek nem tekinthető népséget vizsgálva bár minden településtípusban kisebb az alacsony komfortfokozatú lakásban élők aránya, településtípus szerinti különbségek így is maradnak. A kisvárosokban több mint két és félszer nagyobb eséllyel laknak a nem szegények komfortosnál rosszabb lakásban.

A lakásminőségi mutatókban nincsenek jelentős eltérések településtípus szerint, sem a szegénységi küszöb alatt, sem a felett. Azoknak az aránya, akik olyan lakásban laknak, amelyre nem jellemző a felsorolt negatívumok közül egy sem, a szegények esetében 45–54 százalék, míg a nem szegények esetében 78–84 százalék. Ez azt jelenti, hogy e tekintetben a legkedvezőbb és a legkedvezőtlenebb arányokkal jellemezhető településtípusok között még másfélszeres eltérés sincs.

A lakókörnyezeti mutatókban településtípusok szerint már nagyobbak a különbségek mind a szegények, mind a nem szegények esetében. A települési hierarchia szerinti sorrend e mutatók esetében egyértelműen megfordult, hiszen mind a szegények, mind a nem szegények közül a községekben élők számolnak be a legkisebb, míg a fővárosiak a legnagyobb

arányban lakókörnyezeti problémákról. Ugyanakkor megjegyzendő az is, hogy a szegények esetében kisebbek az eltérések a problémákkal szembeeső arányaiban, mint a nem szegények esetében.

5. tábla Szegénységi és lakás-, illetve lakókörnyezeti kockázatok az egyes településtípusok között, 2012

Probléma	Relatív kockázat	Legkedvezőbb	Legkedvezőtlenebb
Relatív jövedelmi szegénység	2,7	főváros, megyei jogú városok	községek
Szegény			
Komfortfokozat	2,8	megyei jogú városok	községek
Lakásminőség	1,2	megyei jogú városok	községek
Lakókörnyezet	1,6	községek	főváros
Szolgáltatások	2,1	főváros	megyei jogú városok
Nem szegény			
Komfortfokozat	2,6	főváros	városok
Lakásminőség	1,3	főváros	megyei jogú városok
Lakókörnyezet	2,5	községek	főváros
Szolgáltatások	1,2	városok	megyei jogú városok

4. tábla A szegények és a nem szegények aránya lakásuk, lakókörnyezetük mutatói szerint, 2012

Megnevezés	Budapest		Megyei jogú város		Többi város		Község		Összesen	
	nem szegény	szegény	nem szegény	szegény	nem szegény	szegény	nem szegény	szegény	nem szegény	szegény
Komfortfokozat										
Duplakomfortos	6,2	0,0	5,4	1,4	6,3	0,3	6,8	0,4	6,2	0,4
Összkomfortos	65,1	40,3	64,4	45,7	49,9	26,6	52,2	20,1	56,5	26,7
Komfortos	24,9	40,8	25,4	38,5	33,9	44,2	31,6	38,6	29,7	40,6
Félkomfortos	2,3	13,9	1,9	6,2	3,1	7,6	3,2	11,3	2,7	9,8
Komfort nélküli	0,3	0,2	0,4	5,7	2,0	16,8	2,7	25,3	1,6	18,2
Egyéb	1,2	4,8	2,5	2,5	4,7	4,4	3,6	4,3	3,3	4,2
Együtt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Lakásminőség										
Nincs negatívum	78,0	49,8	83,5	54,0	80,5	46,9	80,3	44,9	80,6	47,0
1 negatívum	16,5	28,9	11,0	25,5	12,6	25,8	12,3	22,0	12,9	24,2
2 negatívum	3,9	13,2	4,2	12,3	5,2	20,5	5,4	17,2	4,8	17,3
3 negatívum	1,6	8,1	1,3	8,3	1,7	6,8	2,0	15,9	1,7	11,4
Együtt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Lakókörnyezet										
Nincs negatívum	68,8	56,1	76,7	69,8	80,5	71,1	87,5	72,1	79,7	70,0
1 negatívum	19,0	28,9	12,6	20,2	11,7	15,6	9,0	18,2	12,4	18,6
2 negatívum	9,6	9,0	7,7	3,9	6,0	8,7	2,5	7,6	6,0	7,7
3 negatívum	2,6	6,0	3,1	6,1	1,8	4,6	0,9	2,1	1,9	3,7
Együtt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Szolgáltatások elérhetősége										
Mindenhez könnyű	73,8	78,2	70,5	54,7	74,8	71,6	70,6	55,0	72,4	62,5
1-hez nehéz	10,3	6,6	7,4	7,6	9,2	6,3	13,6	20,2	10,4	13,1
2-höz nehéz	4,0	1,3	7,3	8,3	5,4	6,6	4,5	8,3	5,2	7,1
3-hoz nehéz	3,5	5,1	4,8	6,7	3,5	4,1	3,4	5,3	3,7	5,0
4 vagy többhöz nehéz	8,4	8,8	10,1	22,7	7,1	11,4	8,0	11,2	8,3	12,2
Együtt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Relatív kockázat: valamely (általában kellemetlen) esemény valószínűségének a hányadosa a két összehasonlított kategóriában.

A szegénységi küszöb feletti jövedelemmel rendelkező háztartások között a kellemes lakásokban élők aránya a legnagyobb a gyermek nélküli nyugdíjas, illetve aktív korú háztartások, valamint a gyermeket nevelő több felnőttet is tartalmazó aktív korú háztartásban.

A legjobb és legrosszabb arányok között ebből a szempontból a szegények körében 1,4-szeres, míg a nem szegények körében 1,8-szeres az eltérés.

7. tábla

Szegénységi és lakás-, illetve lakókörnyezeti kockázatok az egyes háztartástípusok között, 2012

Probléma	Relatív kockázat	Legkedvezőbb	Legkedvezőtlenebb
Relatív jövedelmi szegénység	4,8	többszemélyes nyugdíjas háztartások gyermek nélkül	egy szülő gyermek(ek)kel
Relatív jövedelmi szegény			
Komfortfokozat	1,7	többszemélyes nyugdíjas háztartások gyermek nélkül	legalább két aktív korú felnőtt gyermekkel
Lakásminőség	1,4	többszemélyes nyugdíjas háztartások gyermek nélkül	egy szülő gyermek(ek)kel
Lakókörnyezet	1,9	többszemélyes nyugdíjas háztartások gyermek nélkül	legalább két aktív korú felnőtt gyermekkel
Szolgáltatások	1,6	egyedül élő aktív korúak	egyedül élő nyugdíjasok
Nem szegény			
Komfortfokozat	1,3	többszemélyes nyugdíjas háztartások gyermek nélkül	legalább két aktív korú felnőtt gyermekkel
Lakásminőség	1,8	legalább két aktív korú felnőtt gyermek nélkül, legalább két aktív korú felnőtt gyermekkel	egy szülő gyermek(ek)kel
Lakókörnyezet	1,4	legalább két aktív korú felnőtt gyermek nélkül	egy szülő gyermek(ek)kel
Szolgáltatások	1,5	egyedül élő aktív korúak	egyedül élő nyugdíjasok

A szegények körében a gyermekes háztartásokban élők lakókörnyezeti mutatói a legkedvezőtlenebbek, míg a legkedvezőbbek a nyugdíjas, illetve a gyermek nélküli aktív korú háztartásokéi.

A szegénységi küszöb feletti a gyermek nélküli többszemélyes nyugdíjas, illetve a legalább két aktív korú háztartásokban élők arányai a legkedvezőbbek.

Érdekes jelenség, hogy e tekintetben az eltérések kisebbek a szegénységi küszöb felett, mint az alatt.

A szolgáltatásokhoz való hozzáférés mutatóiban is viszonylag kisebbek a különbségek mind a szegények, mind a nem szegények körében. Mindkét esetben az egyedül élő aktív korúak mutatói a legkedvezőbbek. Hozzájuk képest közel másfélszer akkora valószínűséggel szembesülnek nehézségekkel e téren a szegények közül a legalább két aktív korú felnőtt gyermekkel típusú háztartásokban élők, míg nem szegények közül az egyedül élő nyugdíjasok.

Összegzés

A relatív jövedelmi szegénység és a lakásviszonyok azt mutatják, hogy a lakás jellemzői szorosabb kapcsolatban állnak a jövedelmi szegénységgel, mint a lakókörnyezet jellemzői. Utóbbi nagyobb mértékben függ a lakóhelyi település jellegétől, vagyis a jövedelmi helyzetük alapján szegénynek tekinthetők sokkal gyakrabban élnek rosszabb lakásban, de nem sokkal gyakrabban rosszabb környéken, mint a nem szegények.

A lakások komfortfokozatában mind a szegénységi küszöb alatt, mind a felett viszonylag jelentős eltérések figyelhetők meg az egyes településtípusok között. Ezek az eltérések azonban, a jövedelmi szegénység valószínűségeitől eltérően, nem a településhierarchia szerint alakulnak. A szegények esetében a komfortfokozat mellett a szolgáltatásokhoz való hozzáférésre, míg a nem szegények esetében a lakókörnyezet minőségére hat jelentős mértékben a település típusa.

A háztartástípus szerint a relatív jövedelmi szegénység valószínűségében sokkal nagyobbak az eltérések, mint a lakás vagy a lakókörnyezet jellemzőiben. Azzal együtt, hogy a különböző háztartástípusok között is megfigyelhetők kisebb nagyobb eltérések mind a négy vizsgált jellemző szerint, úgy tűnik, hogy ez az összefüggés gyengébb, mint a településtípusok esetében.

További információk, adatok, elérhetőségek:

zoltan.vastagh@ksh.hu

Telefon: (+36-1) 345-1294

[Információs szolgálat](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789

www.ksh.hu